

Stručni rad

Datum prijema rada:
13. maj 2012.

Datum prihvatanja rada:
14. juni 2012.

**Mr. Đorđe
Raković**

*Pravni fakultet
Univerziteta u Banjoj
Luci*

Testament sačinjen pred notarom

Sažetak: U sklopu sveopšte reforme građanskog zakonodavstva 2004. godine u pravni sistem Republike Srpske uvedeni su notari. Regulisanjem notarijata prevashodni cilj zakonodavca je rasterećenje sudova, tj. preuzimanje određenih poslova od notara iz nadležnosti sudova. U tom cilju, jedan od značajnijih poslova koje sudovi mogu povjeriti notarima jeste i sačinjavanje testameta. Testament sačinjen pred notarom ima značaj javnog testameta, jer se, između ostalog, prilikom njegovog sačinjavanja primjenjuju odredbe Zakona o nasljeđivanju koje se odnose na sudski testament, ukoliko Zakonom o notarima nije drugačije regulisano. To znači da je Zakon o nasljeđivanju *lex generalis* u odnosu na Zakon o notarima. Prilikom sačinjavanja testameta u formi notarski obrađene isprave, notar je obavezan utvrditi ispunjenost uslova koji se na osnovu ovih zakona neophodni za njegovu punovažnost. Ovi uslovi mogu biti na strani notara (nadležnost za sastavljanje, ko može u ime notara sastaviti testament itd.) ili na strani zavještaoca (identitet zavještaoca, zavještajna sposobnost, svjedoci identiteta i testamentarni svjedoci, tumači itd.).

Ključne riječi: notar, notarski obrađena isprava, posljednja izjava volje – testament pred notarom, zavještalac.

UVOD

Notarijat (javno bilježništvo) je institut koji, kao i mnogi drugi pravni instituti, nalazi svoje porijeklo u rimskom pravu.¹ Na našem pravnom prostoru notarijat je uveden donošenjem Zakona o javnim bilježnicima (notarima) Kraljevine Jugoslavije.² U SFRJ nije bio regulisan ovaj institut, da bi nakon njenog raspada u novoformiranim državama ponovo došlo do uvođenja notarijata.³

Postoji nekoliko oblika notarijata: anglosaksonski, državni notarijat, advokatsko – notarska djelatnost, a najrasprostranjeniji je latinski (javni, evropsko-kontinentalni, tradicionalni) tip notarijata, koji je uveden u preko 50 država svijeta, među kojima su i države bivše SFRJ.⁴ Ovaj tip notarijata je uveden i u Bosni i Hercegovini, donošenjem tri zakona o notarima,⁵ a notarska služba u Republici Srpskoj je nakon prethodnih priprema počela sa radom 11.03.2008. godine.⁶

U Buenos Airesu (Argentina) je 02.10.1948. godine održana konferencija na kojoj je osnovan Međunarodni savez latinskog notarijata, a prema Konvenciji usvojenoj na ovoj konferenciji data je i definicija notara (javnog bilježnika): „Javni beležnik je pravnik po obrazovanju koji na osnovu javnih ovlašćenja prihvata od stranaka izjave volje, daje im potrebnu pismenu pravnu formu i o tome izdaje javne isprave koje imaju karakter javne isprave. Originale tih isprava preuzima na čuvanje, a izdaje overene prepise. U njegove zadatke spada i javno potvrđivanje činjenica“.⁷

Ovakvo određena definicija, kao što se vidi, notarsku službu⁸ određuje kao javnu službu, tj. kao vršenje javnih ovlašćenja. Na sličan način ona je definisana i u pravu drugih država koje prihvataju ovaj tip notarijata, a tako je regulisano i u Kodeksu prava notarske profesije u EU⁹ i upravo to je bio razlog višegodišnjeg

¹ Mojović, N., Od rimskog tabeliona do modernog notara, *Pravna riječ*, br. 1/2004, str. 131; Trgovčević-Prokić, M., Nastanak i istorijat notarijata, u *O javnom beležniku – notaru*, priredio: Šarkić, N., Glosarijum, Beograd, 2004. godina, str. 23 i dalje i Milić, I., *Oko postanka oporuke*, Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1951. godina, str. 5-13.

² „Službene novine Kraljevine Jugoslavije“, br. 220 od 26.09.1930. godine.

³ V. Zakon o javnom bilježništvu, „Narodne novine Republike Hrvatske“, br. 78/93, Zakon o notariatu, „Uradni list Republike Slovenije“, br. 13/94, Zakon o vršenju notarske radni, „Službeni vesnik Republike Makedonije“, br. 59/96, Zakon o notarima, „Službeni list Republike Crne Gore“, br. 68/05, Zakon o javnom bilježništvu, „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 31/11.

⁴ V. Stanković, G., Javni beležnik u ostavinskom postupku, *Pravni život*, br. 12/2004, str. 300.

⁵ Zakon o notarima „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 86/04, Zakon o notarima „Službene novine Federacije BiH“, br. 45/02 i Zakon o notarima Brčko Distrikta, „Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, br. 9/03.

⁶ V. Malešević, Z., Notarijat kao javna služba po Zakonu o notarima Republike Srpske, *Pravna riječ*, br. 20/2009, str. 391-392.

⁷ Navedeno prema: Puhalović, A., Načela javno-beležničkog prava, *Pravni život*, br. 12/2004, str. 290.

⁸ V. Knežić-Popović, D., Društvena uloga javnog beležnika (notara), *Pravna riječ*, br. 20/2009, str. 201-213.

⁹ Ovaj kodeks je donesen na Konferenciji notarijata EU u Napulju, 1995. godine. Prema čl. 1 Kodeksa:

spora oko pravne prirode „latinskog notarijata“. Konačno je Evropski sud za ljudska prava 24.05.2011. godine donio presude prema kojima poslovi notara nisu povezani sa vršenjem javnih ovlaštenja u smislu čl. 45, st. 1 Ugovora o EZ.¹⁰

Sadržina notarske djelatnosti, tj. funkcije koje notar obavlja su raznovrsne. Prvenstveno je to normativno-certifikacijska funkcija koja se sastoji u sastavljanju notarskih isprava. Pored toga, notar obavlja i brojne druge funkcije: zapisničko-certifikacijsku koja se sastoji u utvrđivanju činjenica na kojima se zasnivaju prava; legalizacijsko-certifikacijsku koja se sastoji u ovjeravanju i potvrđivanju privatnih isprava; depozitna koja se sastoji u čuvanju isprava, novca, hartija od vrijednosti itd.; komesarijalnu koja se sastoji u preuzimanju službene radnje, obavljanju poslova na zahtjev sudova i drugih organa; konzilijarno-monetarnu koja se sastoji u preuzimanju garancija za osobe kojima je sastavljena notarska isprava; savjetodavna koja se sastoji u savjetovanju stranaka; funkcija zastupanja koja se sastoji u zastupanju stranaka u notarskim poslovima pred sudovima i drugim organima, ukoliko su ti poslovi u direktnoj vezi sa notarskim ispravama.¹¹

POJAM TESTAMENTA SAČINJENOG KOD NOTARA

Jedna od funkcija notara jeste komesarijalna u okviru koje obavlja poslove koje mu povjere sud ili drugi organ. U tom smislu notar mogu biti povjereni i poslovi sačinjavanja testamenta. Takva mogućnost predviđena je i u Zakonu o notarima Republike Srpske,¹² gdje je u okviru odredbi koje se odnose na nadležnosti notara u čl. 67, st. 1 regulisano: „Sud ili drugi organ vlasti mogu notar, uz njegovu saglasnost, povjeriti vršenje i drugih poslova, koji su u saglasnosti sa njegovom djelatnošću...“.¹³ U ovom članu, kao i u bilo kojem drugom, ovog zakona nije navedeno eksplicitno da su to poslovi sačinjavanja testamenta, ali se ekstenzivnim tumačenjem može zaključiti da notar može obavljati i ove poslove. Ovakvo tumačenje nalazi svoju potvrdu i u odredbama Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske¹⁴ koji je *lex generalis* u odnosu na Zakon o notarima. Naime, u Zakona o nasljeđivanju, pored drugih oblika testamenta, regulisan je i testament sačinjen kod notara.¹⁵

Regulisanjem testamenta sačinjenog kod notara kao jednog od oblika zavještavanja, pored svojeručnog testamenta, testamenta pred svjedocima, sudskog testamenta, testamenta sačinjenog pred konzularnim ili diplomatskim predstavnikom u inostranstvu, testamenta sačinjenog na brodu, testamenta sačinjenog za vrijeme

„Notar je nosilac javne službe kome je prenesena javna vlast kako bi sačinjavao javne isprave“.

¹⁰ Opširnije: Knežić-Popović, D., Evropski sud pravde: poslovi javnih beležnika nisu povezani sa vršenjem javnih ovlaštenja, *Pravni život*, br. 12/2011, str. 47-61.

¹¹ V. Trgovčević-Prokić, M., Prenošenje ovlaštenja sa važećih propisa na javnog beležnika (notara), *Pravni život*, br. 12/2001, str. 224.

¹² „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 86/04, 2/05, 74/05, 76/05, 91/06, 37/07, 50/10 i 78/11.

¹³ Tako npr. Zakonom o vanpraničnom postupku, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 36/09, u čl. 94, st. 3 regulisano je: „Sud može povjeriti notar, uz njegovu saglasnost, vršenje ostavinskog postupka, u skladu sa odredbama ovog zakona i u tom slučaju će notar dostaviti smrtovnicu sa prilogima“.

¹⁴ „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 1/09.

¹⁵ Prema čl. 72, st. 1 Zakona o nasljeđivanju: „Testament može zavještaocu sačiniti notar“.

mobilizacije ili rata, usmenog i međunarodnog testamenta, Zakon o nasljeđivanju Republike Srpske je prihvatio moderna rješenja koja su uglavnom prihvaćena i u zakonima o nasljeđivanju drugih država nastalih disolucijom SFRJ, nakon uvođenja notarijata u njihov pravni sistem.¹⁶ Osim mogućnosti sačinjavanja testamenta notari se mogu povjeriti i drugi poslovi u nasljednopravnim stvarima kao što su čuvanje, proglašenje i izvršenje testamenta, sačinjavanje nasljednopravnih ugovora, preduzimanje mjera za obezbjeđenje zaostavštine, popis i procjena zaostavštine, raspravljanje zaostavštine, posredovanje (medijacija) u sporovima iz nasljednopravnih odnosa itd.¹⁷ Dakle, radi se o poslovima koji su do sada uglavnom bili u nadležnosti sudova, tako da njihovim prenošenjem u nadležnost notara dolazi do rasterećenja pravosudnog sistema.

Na osnovu čl. 72, st. 2 Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske, notar će zavjestaocu sačiniti njegovu posljednju izjavu volje (testament) u skladu sa odredbama ovog zakona koje se odnose na sudski testament, ako Zakonom o notarima, koji je *lex specialis*, nije drugačije regulisano. To znači da će se prilikom sačinjavanja testamenta pred notarom primjenjivati odredbe Zakona o nasljeđivanju u svim onim pitanjima koja nisu neposredno regulisana u Zakonu o notarima i obrnuto. Pri tome treba imati u vidu i odredbe Zakona o vanparničnom postupku koje regulišu postupak sastavljanja i ovjeravanja sadržine isprava od strane suda (čl. 186-203), a koje odredbe se primjenjuju i prilikom sastavljanja sudskog testamenta.¹⁸ Iz toga proizilazi da se i navedene odredbe Zakona o vanparničnom postupku primjenjuju prilikom sačinjavanja testamenta pred notarom u slučaju kada Zakonom o notarima nisu regulisana određena pitanja u ovoj oblasti.

Značajno je navesti da notar na osnovu čl. 96, st. 1 Zakona o nasljeđivanju RS, pored ostalih ovlaštenih lica,¹⁹ može sačiniti i testament u formi međunarodnog testamenta.²⁰

¹⁶ V. čl. 30-39 Zakona o nasljeđivanju, „Narodne novine Republike Hrvatske“, br. 28/03, 163/03; čl. 63-74 Zakona o dedovanju, „Uradni list Republike Slovenije“, br. 17/91, 13/94, 82/94, 117/00, 67/01, 83/01, 73/04; čl. 66-92 Zakona o nasleđivanju, „Službeni vesnik Republike Makedonije“, br. 47/96, čl. 66-90 Zakona o nasleđivanju, „Službeni list Republike Crne Gore“, br. 74/08 i čl. 84-111 Zakona o nasleđivanju, „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 46/95, 101/03.

¹⁷ V. Stojanović, N., Uloga javnih beležnika u nasljednopravnim stvarima, *Pravni život*, br. 12/2011, str. 31-46 i Stanković, G.: *op. cit.*, str. 301-309, Trgovčević-Prokić, M., *Prenošenje ovlašćenja sa važećih propisa na javnog beležnika (notara)*, str. 224-226 i Šarkić, N. i Furtula-Dorđević, M., *Javno beležništvo – da ili ne?*, u *O javnom beležniku – notaru*, priredio: Šarkić, N., Glosarijum, Beograd, 2004. godina, str. 1214.

¹⁸ Čl. 186, st. 2: „U skladu sa odredbom stava 1. ovog člana sastavlja se i sudski testament“, a st. 1 ovog člana glasi: „U postupku za sastavljanje ili ovjeravanje sadržine isprave sud sastavlja i ovjerava ispravu kad je za nastanak prava ili punovažnost pravnog posla potrebno postojanje javne isprave“.

¹⁹ Ovlaštena lica u smislu čl. 96, st. 1 Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske, pored notara, su i sudija osnovnog suda, konzularni predstavnik ili diplomatski predstavnik Bosne i Hercegovine koji vrši konzularne poslove i zapovjednik broda.

²⁰ Nadležnost notara za sastavljanje međunarodnog testamenta može biti određena na dva načina: prvi način je da se notari eksplicitno navedu kao ovlašćena lica za sastavljanje međunarodnog testamenta (kao što je to slučaj u ZON Republike Srpske), a drugi način je da se kao sastavljači međunarodnog testamenta određene službena lica koja mogu da sastavljaju javne testamente (kao što je to određeno u ZON Republike Srbije), v. Antić, O., *Naledno pravo*, Službeni glasnik, Beograd,

USLOVI ZA SAČINJAVANJE TESTAMENTA PRED NOTAROM

Prema čl. 72, st. 2 Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske: „Notar će testament sačiniti u skladu sa odredbama ovog zakona, koji se odnosi na sudski testament, ako zakonom o notarima nije drugačije regulisano“. Pošto Zakonom o notarima, u tom smislu, nije ništa drugo propisano, onda se na sastavljanje testamenta pred notarom primjenjuju odredbe Zakona o nasljeđivanju, *mutatis mutandis*, koje regulišu sudski testament.²¹ Sudski testament, pa prema tome i testament sačinjen pred notarom, se smatra najpogodnijim oblikom zavještavanja, jer se na ovaj način obezbjeđuje potpuna slobodna volja zavještaoca, omogućuje mu se da jasno izjavi svoju volju, stvaraju se najpouzdaniji dokazi u vezi njegove testamentarne sposobnosti i autentičnosti njegove poslednje volje.²²

Imajući u vidu analognu primjenu odredbi Zakona o nasljeđivanju koje se odnose na sudski testament, notar prilikom sačinjavanja testamenta mora obratiti pažnju na uslove koje ovaj zakon traži za sačinjavanje takvog testamenta.²³

Uslovi vezani za notara

Među prvim uslovima za sačinjavanje testamenta pred notarom jeste da se može sačiniti samo od strane nadležnog notara, jer se i sudski testament može sačiniti samo od strane sudije nadležnog suda (čl. 70 Zakona o nasljeđivanju RS). Nadležni notar za sačinjavanje testamenta, po pravilu, je onaj na čijem službenom području zavještalac ima prebivalište.²⁴ Međutim, testament može sačiniti i bilo koji drugi notar na teritoriji Republike Srpske, odnosno Bosne i Hercegovine, ali o tome je dužan obavjestiti (ne i da mu proslijedi testament) notara ili ostavinski sud na čijem području zavještalac ima prebivalište.²⁵ Ovako se postupa iz razloga da bi notar, odnosno sud koji provodi ostavinski postupak bio upoznat sa okolnošću da je testament sačinjen i tako lakše proveo postupak raspravljanja zaostavštine.²⁶ Testament se sačinjava u zgradi, odnosno kancelariji notara, u toku radnog vremena, ali u slučaju kada to potreba zahtjeva (npr. bolest, starost, nepokretnost i sl. zavještaoca), notar može izaći na mjesto (npr. kuću ili bolnicu)

2009. godina, str. 293.

²¹ O sudskom testamentu u Republici Srpskoj vidjeti kod Čeranić, D., Sudski testament u ZON-u i ZVP-u Republike Srpske, *Pravna riječ*, br. 20/2009, str. 349-365.

²² Svorcan, S., *Nasledno pravo*, šesto izdanje, Pravni fakultet u Kragujevcu, Kragujevac, 2009. godina, str. 55.

²³ Novi hrvatski zakon o nasljeđivanju iz 2003. godine regulisao je tzv. „javnu oporuku“ kao zajednički naziv za sudski testament, testament sačinjen pred notarom i diplomatsko-konzularni testament. To znači da se primjenjuju jedinstvena pravila za „javnu oporuku“ bez obzira da li je sačinjena od strane sudije, notara ili diplomatsko-konzularnog predstavnika. Takvo rješenje u hrvatskom pravu potvrđuje legitimitet rješenja u našem pravu po kome se odredbe koje regulišu sudski testament odnose i na testament sačinjen pred notarom.

²⁴ Čl. 43, st. 1 Zakona o notarima RS: “Notar može svoju djelatnost u vezi sa izdavanjem isprava obavljati samo unutar svog službenog područja, ukoliko u izuzetnim slučajevima opravdani interesi tražioca prava ne nalažu djelovanje izvan službenog područja“.

²⁵ Svorcan, S., *op. cit.*, str. 55.

²⁶ Antić, O. i Balinovac, Z., *Komentar zakona o nasljeđivanju*, Nomos, Beograd, 1996. godina, str. 340.

gdje se zavještalc nalazi i van svog redovnog radnog vremena²⁷.

Iz formulacije „nadležni notar“ koja proističe iz zakonske formulacije „sudija nadležnog suda“, proizilazi i da testament može sačiniti samo notar, a ne i stručni saradnik u kancelariji notara (čl. 42 Zakona o notarima RS), zamjenik notara (čl. 39 Zakona o notarima RS), notarski pomoćnik (čl. 31 Zakona o notarima RS) i vršilac dužnosti notara (čl. 30 Zakona o notarima RS). Međutim, Zakonom o notarima koji je *lex specialis* u odnosu na Zakon o nasljeđivanju, pa prema tome ima i prednost u primjeni, regulisano je i da zamjenik notara, notarski pomoćnik i vršilac dužnosti notara mogu preduzimati sve pravne poslove kao i notar uz od- ređena ograničenja (čl. 30, st. 4, čl. 37, čl. 41, st. 1 Zakona o notarima RS), što zna- či da ova lica mogu sačinjavati i testament.

Notar ili neka od gore navedenih lica koja preduzimaju pravne poslove umjesto notara ne mogu sačinjavati testament ukoliko postoji sumnja u njihovu nepristras- nost.²⁸ To znači da su ništave odredbe ovog testamenta ukoliko se nešto ostavlja no- taru koji je testament sačinio, kao i njegovom supružniku, njegovim precima, poto- mcima, braći i sestrama,²⁹ ali to ne utiče na valjanost ostalih odredbi testamenta.³⁰

Uslovi vezani za zavještaoca

Nakon što utvrdi svoju nadležnost za sačinjavanje testamenta, notar ili neka od napred navedenih lica koja mogu sačiniti testament umjesto notara, pristupaju pre- duzimanju ovog pravnog posla. Testament pred notarom se sačinjava u formi notarski obrađene isprave.³¹ U tom smislu, nakon što konstatuje da mu je pristupio zavješta- lac sa zahtjevom da notarski obradi njegovu poslednju izjavu volje, notar utvrđuje nje- gov identitet. Identitet zavještaoca se može utvrditi na nekoliko načina. Prvi način je da notar i lično i po imenu (kumulativno)³² pozna je zavještaoca. Ako notar lično i po imenu ne pozna je zavještaoca onda njegov identitet utvrđuje na osnovu lične karte ili pasoša, ili drugog ličnog dokumenta. Ukoliko zavještalc nema neki od ličnih dokumenata onda se njegov identitet utvrđuje na osnovu svjedočenja drugog notara ili dva svjedoka.³³ U ovom slučaju radi se o svjedocima identiteta čiji

²⁷ Čl. 44 Zakona o notarima RS: „Redovno radno vrijeme notara određuje rješenjem Notarska komora.

Notar može, prema potrebi, službene radnje preduzimati i izvan utvrđenog radnog vremena“.

²⁸ Čl. 46 (Izuzetice notara) Zakona o notarima RS: „Notar ne smije djelovati ako postoje sumnje u njegovu nepristrasnost...“.

²⁹ Čl. 75 (Raspolaganje u korist sudije, svjedoka i njihovih bližih srodnika) Zakona o nasljeđivanju RS: „Ništave su odredbe testamenta kojim se ostavlja nešto sudiji koji je testament sačinio, svjedocima pri njegovom sačinjavanju, kao i precima, potomcima, braći i sestrama i supružnicima ovih lica“.

³⁰ *Gavella, N. i Belaj, V., Nasljedno pravo*, treće bitno izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novi- ne, Zagreb, 2008. godina, str. 138.

³¹ Čl. 68, st. 4 Zakona o notarima RS: „Stranke imaju pravo zahtijevati notarsku obradu isprava i za druge pravne poslove, koji nisu navedeni u stavu 1. tač. 1. do 5. ovog člana (odnosi se na odredbe koji- ma se regulišu pravni poslovi za čiju punovažnost se zahtjeva obavezna notarska obrada isprava, prim. Đ.R.)“.

³² Antić, O. i Balinovac, Z., *op. cit.*, str. 331.

³³ Čl. 77, st. 1 Zakona o notarima RS: „Ako notar ne pozna je stranke lično i po imenu, njihov identitet

je identitet, takođe, potrebno utvrditi putem nekog od ličnih dokumenata,³⁴ ali oni ne moraju ispunjavati posebne uslove koji se traže za testamentarne svjedoke (da nisu u srodstvu sa zavještaoцем, da nisu zaposlena kod notara koji sačinjava testament i dr.), osim ako svjedoci identiteta nisu istovremeno i testamentarni svjedoci.

Poslije utvrđivanja identitet zavještaoca na jedan od navedenih načina, notar pristupa utvrđivanju testamentarne sposobnosti, odnosno sposobnosti za rasuđivanje zavještaoca.³⁵ Kod utvrđivanja starosti zavještaoca nema nikakvih problema, ali se problemi mogu pojaviti prilikom utvrđivanja njegove sposobnosti za rasuđivanje. Ukoliko posumnja, na osnovu razgovora sa zavještaoцем, u njegovu sposobnost za rasuđivanje, notar mora obavezno angažovati sudskog vještaka neoprosihijatra koji će mu dati odgovor na to pitanje.³⁶

Nakon toga notar je dužan da utvrdi pravu volju zavještaoca, kao i da li je ona data slobodno i ozbiljno za sačinjavanje testameta, pri čemu mora paziti da se isključe zabune i sumnje, kao i da neiskusni i nevjеш zavještalac ne bude oštećen.³⁷ Zatim notar objašnjava zavještaoću značaj testameta i pravne posljedice koje testament proizvodi, upozorava ga na imperativne odredbe Zakona o nasljeđivanju koje se odnose na pravo na nužni dio i kako te odredbe djeluju u njegovom slučaju da ne bi došlo do redukcije testamentarnog raspolaganja, kao i na to da i ostala sadržina testameta mora biti u skladu da javnim poretком (ustavnim načelima, imperativnim propisima i moralom).

Sve do sada navedene radnje koje treba da preduzme notar pri sačinjavanju testameta predstavljaju prethodne radnje. Nakon preduzetih prethodnih radnji notar testament sačinjava na osnovu kazivanja zavještaoca.³⁸ To znači da testament pred notarom ne može nastati tako što će zavještalac donijeti notar u napred sastavljen testament koji bi notar ovjerio ili preduzeo neke druge radnje kako bi to postao testament pred notarom.³⁹ Pored toga što tako proističe iz analogne primjene odredbi Zakona o nasljeđivanju koje se odnose na sudski testament i samim Zakonom o notarima regulisano je da notarska obrada isprava, u kojoj formi se sa-

utvrđuje ličnom kartom ili pasošem, ili drugim ličnim dokumentom. Ako ni to nije moguće, njihov identitet mora posvjedočiti drugi notar ili dva svjedoka“.

³⁴ Čl. 77, st. 2 Zakona o notarima RS: „U izvorniku notar će navesti da li poznaje stranke, odnosno na koji je način utvrdio njihov identitet, uz tačno navođenje imena, zanimanja i prebivališta svjedoka, datuma i broja isprave upotrijebljene za utvrđivanje identiteta i organa vlasti koji je tu ispravu izdao“.

³⁵ Čl. 75, st. 1 (Postupak notarske obrade isprave): “ U okviru postupka notarske obrade isprave notar mora provjeriti da li su stranke sposobne i ovlaštene za preduzimanje i zaključivanje pravnog posla“.

³⁶ Svorcan, S., *op. cit.*, str. 56-57.

³⁷ Čl. 75, st. 2 Zakona o notarima RS: „Notar mora ispitati pravu volju stranaka, objasniti situaciju, stranke poučiti o pravnim posljedicama posla i njihove izjave jasno i nedvosmisleno pismeno postaviti u obliku notarskog izvornika. Pri tome notar mora paziti da se isključe zabune i sumnje, kao i da neiskusne i nevjешte stranke ne budu oštećene“.

³⁸ Čl. 70 (Sudski testament) Zakona o nasljeđivanju RS: „Testament može zavještaoću sačiniti po njegovom kazivanju (podvukao Đ.R.) sudija nadležnog suda...“.

³⁹ Antić, O., *op. cit.*, str. 289.

činjava testament pred notarom, mora biti u cjelosti sačinjena od strane notara.⁴⁰ Međutim, to ne znači da zavještalac notaru ne može donijeti bilješke odnosno „nacrt“ testamenta koji je sam sačinio ili mu je to učinio advokat^{41,42}

Kad zavještalac izjavi kako želi da rasporedi svoju zaostavštinu notar će njegovu izjavu unijeti u ispravu (testament) nastojeći da ona bude što autentičnija.⁴³ Notar će upozoriti zavještaoca ukoliko u njegovoj izjavi postoje neke ne-logičnosti ili nejasnoće, ali ne smije da utiče na sadržinu njegove volje.⁴⁴ Ukoliko zavještalac i pored upozorenja insistira na unošenju takve izjave, notar ga u tome može odbiti ili unijeti takvu izjavu, ali će konstatovati da ga je upozorio na posljedice.⁴⁵ Pošto unese izjavu volje u ispravu (testament), notar će njenu sadržinu pročitati zavještaocu i nakon što se uvjeri da on nema primjedbi, to i konstatovati na ispravi, a potom pozvati zavještaoca da potpiše izjavu.⁴⁶ Kada se testament sastoji iz više listova zavještalac se potpisuje na svakom listu.

Zavještalac koji je gluhi, a zna čitati mora sam pročitati sadržaj testamenta i izričito izjaviti da ga je pročitao i da odgovara njegovoj volji. Nijem ili gluhi zavještalac koji zna čitati i pisati mora svojeručno napisati na testamentu da ga je pročitao i da ga odobrava, a zatim potpisati. Notar mora konstatovati u testamentu da se tako postupilo u svim ovim radnjama.⁴⁷

Ukoliko je zavještalac nepismen (ne zna da piše, ne poznaje jezik koji je u službenoj upotrebi i sl.) pri sastavljanju testamenta potrebno je prisustvo dva testamentarna (tzv. solemnitetna)⁴⁸ svjedoka ili prisustvo bilo kojeg drugog notara.⁴⁹ Prisustvo ovih lica je neophodno najkasnije kada notar čita posljednju izjavu

⁴⁰ Čl. 65 (Notarska obrada isprave) Zakona o notarima RS: „Notarska obrada isprave znači da je isprava u cjelosti sačinjena od strane notara (podvukao Đ.R.), u skladu sa odredbama člana 70. do 84. ovog zakona...“.

⁴¹ V. čl. 68, st. 6 Zakona o notarima RS: „Pripremu akata za notarsku obradu i ovjeru isprava, kao i za zastupanja stranaka pred notarima, mogu vršiti advokati“.

⁴² Babić, I., *Nasledno pravo*, treće izmenjeno i dopunjeno izdanje, Službeni glasnik, Beograd, 2008. godina, str. 126.

⁴³ V. čl. 197, st. 1 Zakona o vanparničnom postupku RS: „Kad sasluša zavještaoca, sudija će njegovu izjavu vjerno unijeti u zapisnik, po mogućnosti riječima zavještaoca, pazeći pri tome da volja zavještaoca bude jasno izražena“.

⁴⁴ Svorcan, S., *op. cit.*, str. 57.

⁴⁵ Čl. 76, st. 1 i 2 Zakona o notarima RS (Obaveza upozoravanja i pouke): (1) Ako stranke hoće da se u izvornik unesu nejasne, nerazgovjetne ili dvosmislene izjave, koje bi mogle dati povoda sporovima, ili ne bi imale namjeravani učinak, ili bi se opravdano moglo smatrati da im je svrha da se koja od stranaka ošteti, notar će upozoriti na to stranke i dati im odgovarajuće pouke. (2) Ako stranke ipak ostanu kod tih izjava, notar može sačinjavanje izvornika odbiti ili ih tako unijeti u izvornik, ali će notar u tom izvorniku posebno napomenuti da je stranke upozorio na posljedice takvih izjava.

⁴⁶ Čl. 75, st. 3 Zakona o notarima RS: „Izvornik se mora strankama pročitati u prisustvu notara, neposrednim pitanjima notar se uvjerava da sadržaj izvornika odgovara volji stranaka, nakon toga stranke moraju odobriti i svojeručno potpisati taj izvornik. U izvorniku se mora, prije potpisa stranaka, konstatovati da se tako postupilo“.

⁴⁷ V. čl. 82. Zakona o notarima RS.

⁴⁸ Antić, O. i Balinovac, Z., *op. cit.*, str. 331.

⁴⁹ Čl. 78, st. 1 Zakona o notarima RS: „Dva svjedoka su potrebna pri sastavljanju notarskog izvornika,

volje zavještaoca i kad je on potpisuje, a izuzetno samo prilikom potpisivanja,⁵⁰ jer njihova funkcija i jeste da prisustvuju čitanju testamenta od strane notara, da prisustvuju davanju izjave zavještaoca da je to njegov testament, da prisustvuju potpisivanju zavještaoca na testament i da se sami potpišu na testament.⁵¹ Testamentarni svjedoci moraju biti punoljetna i poslovno sposobna lica (mogu i maloljetna lica koja su stupanjem u brak stekla potpunu poslovnu sposobnost), koja poznaju jezik u službenoj upotrebi, a bar jedan od njih mora znati čitati i pisati (tzv. apsolutna sposobnost)⁵². Pored toga, svjedoci ne mogu biti lica koja su zaposlena kod notara koji sačinjava testament, lica koja mogu imati kakvu korist iz testamenta čijem sačinjavaju posvjedočuju i lica koja sa zavještaocem ili testamentarnim nasljednikom(cima), ili sa samim notarom stoje u odnosu, zbog kojeg se može tražiti izuzeće notara⁵³ (relativna sposobnost).⁵⁴ Dakle, radi se o ovlaštenim licima ili srođnicima zavještaoca i ukoliko im on nešto ostavi testamentom, te odredbe će biti ništave, ali to ne utiče na punovažnost ostalih odredbi testamenta.⁵⁵

Identitet testamentarnih svjedoka utvrđuje se na jedan od načina predviđenih za utvrđivanje identiteta svjedoka identiteta, o čemu smo napred već pisali.

Pored ovih testamentarnih svjedoka notar mora pozvati i sudskog tumača (prevodioca) ukoliko zavještalc ne zna ni jedan od službenih jezika. U tom slučaju notar će preko tumača saznati pravu volju zavještaoca, zatim sačiniti testament na službenom jeziku, koji će tumač prevesti zavještaocu, a ako to zavještalc zahtjeva testament se može sačiniti i na jeziku koji on poznaje.⁵⁶ Tumač nije potreban ukoliko notar i oba svjedoka, odnosno drugi notar vladaju jezikom zavještaoca.⁵⁷

Ako je nepismeni zavještalc gluh (ne zna čitati) ili gluhonijem (ne zna čitati i pisati), onda se pored testamentarnih svjedoka mora pozvati i jedno lice njegovog povjerenja koje se s njim može sporazumjeti. To lice je, takođe, svjedok, ali ne mora znati čitati i pisati i može biti u srođstvu sa zavještaocem ukoliko nije lično zainteresovano u testamentu. Notar se mora uvjeriti da se lice povjerenja

ako je koja od stranaka nepismena“ i st. 3: „Umjesto dva svjedoka može se pozvati bilo koji drugi notar“.

⁵⁰ Čl. 81, st. 2 Zakona o notarima RS: „Ako to stranke zahtijevaju, svjedoci mogu biti, ako što drugo nije za pojedine slučajeve određeno, isključeni za vrijeme čitanja izvornika, ali u tom slučaju stranke moraju potpisati izvornik u prisustvu svjedoka i izjaviti da su izvornik pročitale ili da im je bio pročitano i da odgovara njihovoj volji. Sve će se to naznačiti u notarskom izvorniku“.

⁵¹ Babić, I., *op. cit.*, str. 127.

⁵² Apsolutna nesposobnost (nepodobnost) testamentarnih svjedoka znači da određena lica ne mogu biti testamentarni svjedoci bez obzira na vrstu i karakter odnosa prema zavještaocu. Može biti opšta (generalna) koja se odnosi na punoljetna i lica koja nemaju poslovnu sposobnost i posebna (specijalna) koja se odnosi na pismena lica, lica koja vladaju službenim jezikom i sl.

⁵³ V. čl. 80 Zakona o notarima RS.

⁵⁴ U čl. 196, st. 1 Zakona o vanparničnom postupku RS regulisano je: „Pri sastavljanju sudskog testamenta svjedoci ne mogu biti potomci zavještaoca, njegovi usvojenici i njihovi potomci, njegovi preci zaključno sa djedom i babom i njihovim potomcima prvog stepena, njegovi srođnici u pobočnoj liniji do trećeg stepena, supružnici svih ovih lica i supružnik ostavioca“. Isto je i po čl. 74, st. 2 Zakona o nasljeđivanju RS.

⁵⁵ Gavella, N. i Belaj, V., *op. cit.*, str. 138.

⁵⁶ V. čl. 84, st. 1, 5 i 6.

⁵⁷ V. čl. 84, st. 3.

zna sporazumijeti sa gluhim ili gluhoonijemim zavještaoem.⁵⁸

Poslije provedenih pravnih radnji koje su potrebne (npr. neće se angažovati svjedoci identiteta ako je identitet zavještaoa utvrđen na drugi način, neće se angažovati tumač ukoliko to nije potrebno itd.) notar će staviti napomenu da je isprava – testament pročitana zavještaoeu i svjedocima, odnosno da je postupljeno na napred navedene načine u slučaju da se radi o gluhom, nijemom, gluhoonijemom ili slijepom, pismenom ili nepismenom, zavještaoeu.⁵⁹ Nakon toga, svi učesnici u postupku se moraju potpisati na ispravi. Ispod ovih potpisa notar konstatuje koje je sve radnje preduzeo u postupku sačinjavanja testameta, a zatim navodi broj, mjesto i datum sačinjavanja notarski obrađene isprave – testameta, stavlja svoj službeni potpis i notarski pečat⁶⁰. Sve dok notar ne ovjeri ispravu – testament stavljanjem svog potpisa i pečata, takva isprava – testament nema svojstvo notarske, odnosno javne isprave – testameta.

Sve napred navedene pravne radnje predstavljaju faze kroz koje prolazi „zavještavanje“, od kojih se svaka sastoji od ispunjenja propisanih formalnosti, ali sve te faze predstavljaju jedinstven akt, tako da se ne smiju razdvajati, već jedna treba da slijedi za drugom sve dok se testament ne sačini.⁶¹ Ono što notar još može učiniti nakon sastavljanja testameta jeste da uzme zavještaočevu izjavu u pogledu čuvanja testameta. Način čuvanja testameta nije od značaja za njegovu punovažnost, ali čuvanje kod suda, advokata ili notara ima određene prednosti jer se radi o stručnim licima koja uživaju javno povjerenje.⁶²

Izjava posljednje volje pred notarom sačinjava se u tzv. izvorniku notarski obrađene isprave. Otrpravci ili prepisi izvornika posljednje volje, ako u izvorniku nije drugačije određeno, mogu se izdati samo zavještaoeu dok živi ili licu koje on na to izričito ovlasti ovjerenom punomoći, a poslije njegove smrti takvi otrpravci ili prepisi izvornika mogu se izdati samo poslije proglašenja odluke posljednje volje.⁶³

Notar, pored sačinjavanja, može da vrši i opozivanje testameta ukoliko zavještalac opozivanje vrši u formi notarski obrađene isprave, jer se testament sačinjen u bilo kojoj formi može opozvati u bilo kojoj drugoj formi. Ako se opozivanje testameta vrši pred notarom, onda se primjenjuju sva ona pravila koja važe i za sačinjavanje testameta pred notarom. Takođe, notar može vršiti i proglašenje testameta ukoliko mu sud povjeri provođenje ostavinskog postupka.⁶⁴

⁵⁸ V. čl. 83, st. 1 i 3.

⁵⁹ Čl. 70, st. 1, t. 5 Zakona o notarima RS.

⁶⁰ Čl. 55 i 56 Zakona o notarima RS.

⁶¹ Gavella, N. i Belaj, V., *op. cit.*, str. 139.

⁶² Antić, O. i Balinovac, Z., *op. cit.*, str. 341.

⁶³ Čl. 104 (Otrpravak ili prepis izvornika izjava posljednje volje) Zakona o notarima RS.

⁶⁴ V. čl. 94, st. 3 Zakona o vanpraničnom postupku RS.

LITERATURA

- Antić, O. i Balinovac, Z., *Komentar zakona o nasljeđivanju*, Nomos, Beograd, 1996. godina,
- Babić, I., *Nasledno pravo*, treće izmenjeno i dopunjeno izdanje, Službeni glasnik, Beograd, 2008. Godina,
- Stanković, G., Javni beležnik u ostavinskom postupku, *Pravni život*, br. 12/2004
- Malešević, Z., Notarijat kao javna služba po Zakonu o notarima Republike Srpske, *Pravna riječ*, br. 20/2009,
- Gavella, N. i Belaj, V., *Nasljedno pravo*, treće bitno izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2008. godina,
- Svorcan, S., *Nasledno pravo*, šesto izdanje, Pravni fakultet u Kragujevcu, Kragujevac, 2009. godina,
- Mojović, N., Od rimskog tebeliona do modernog notara, *Pravna riječ*, br. 1/2004,
- Knežić-Popović, D., Društvena uloga javnog beležnika (notara), *Pravna riječ*, br. 20/2009,
- Trgovčević-Prokić, M., Prenošenje ovlašćenja sa važećih propisa na javnog beležnika (notara), *Pravni život*, br. 12/2001,
- Ćeranić, D., Sudski testament u ZON-u i ZVP-u Republike Srpske, *Pravna riječ*, br. 20/2009, str. Zakon o notarima „*Službeni glasnik Republike Srpske*“, br. 86/04,
- Zakon o notarima „*Službene novine Federacije BiH*“, br. 45/02 i
- Zakon o notarima Brčko Distrikta, „*Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH*“, br. 9/03.
- Zakon o vanparničnom postupku „*Službeni glasnik Republike Srpske*“, br. 36/09.
- Zakon o nasljeđivanju „*Službeni glasnik Republike Srpske*“, br. 1/09.

Đorđe Raković

LL.M., senior assistant

Faculty of Law, Banja Luka University

Notarial will

Abstract: As part of the general reform of Civil Legislation in 2004, the institute of a Notary was introduced into the legal system of the Republic of Srpska. By introducing notariate the primary goal of the legislator was to unload the courts, i.e. to transfer certain activities from the jurisdiction of the courts to notaries. With that in mind, one of more significant activities the court can assign to notaries is composing wills. Notarial will has the significance of a public will, since, inter alia, in the process of its composition provisions of the Inheritance Act are applied which refer to court will, unless the Notaries Act prescribes otherwise. This means that the Inheritance Act is *lex generalis* in relation to the Notaries Act. In the process of composing a will in the form of a notarial will, the Notary must establish whether all the statutory conditions, providing its validity, are fulfilled. These conditions can be borne by the Notary (the power to compose the will, who can compose the will on his behalf, etc.) or by the testator (identity of the testator, testating capacity, identity witnesses, and witnesses to the will, interpreters, etc.).

Key words: Notary, notarial document, last expression of will – notarial will, testator.